

DE KRUISBOOGSCHUTTERSILDE VAN SINT-JORIS TE GERAARDSBERGEN

Deel 3 & slot:

Welgesteld, voornaam en verenigd

Een verkennend onderzoek naar het ledenbestand

Jacques DE RO

In het *Boeck der Incomelinghen van het Gilde van Edelen heere Sinte Joris binnen de keijserlijcke Stadt Gheeraertsberghe*, met name de *Sint-Jorisgilde* te Geraardsbergen, vinden we niet alleen tal van lokale gezagsdragers, ook vele gegoede burgers voelen zich aangetrokken tot deze kruisboogschuttersgilde. In dit tweede deel bespreken we naast de eerste twee standen, de adel en de clerus, ook de burgers met een groeiend aanzien onder het ancien régime zoals de advocaten, de medici, de brouwers en de molenaars.

De adel

Tal van edellieden in de Sint-Jorisgilde zijn dus eeuwenlang vertegenwoordigd in het bestuur van de Oudenbergstad. Zo ook de heren van Yedeghem of Ideghem die volgens A. De Portemont hierbij "*réclament à bon droit la première place sur cette liste nobiliaire*". Deze familie behoort tot de hoge Vlaamse adel die al vanaf de 11de eeuw haar sporen heeft verdiend op het slagveld. Tal van haar leden leveren vanaf de 15de eeuw niet alleen de burgemeesters van de stad, maar bekleden tevens belangrijke posities in het bestuur van het land. Ook Guillaume van Ideghem, abt van de Sint-Adriaansabdij in 1410-1440, behoort tot dit illustre geslacht.¹

De ledenlijst van de Sint-Jorisgilde vermeldt enkel de inschrijving in 1617 van François van Ideghem, heer van Idegem, Schaubroek en Wasières. Hij is burgemeester van Geraardsbergen in 1617 en 1621.

Philippe Lamoral de Gand de Vilain (1594-1631), graaf van Isenghien, baron van Rassenghien, en heer van Rijsel, Douai en Orchies, wordt gildebroeder circa 1613, ver-

Philippe Lamoral de Gand de Vilain (1594-1631), graaf van Isenghien, baron van Rassenghien, en heer van Rijsel, Douai en Orchies, schrijft zich als gildebroeder in omstreeks 1613.

Ridder Claude de Croy (1569-1636), vijfde graaf van Rœulx en heer van Creseques, Clarques en Rebecques en Wich en stadhouder van Doornik, schrijft zich in omstreeks 1630 in het gildeboek met de vermelding: "Le moitié pour le sainteté, et l'autre pour les confreres" en signeert. Na hem (of te samen?) ondertekent ook Christiano de Ligne, een vermoedelijke afstamming van het prestigieuze adellijke huis Ligne.

moedelijk naar aanleiding van zijn ambt in 1607-1623 als hoogbaljuw van de twee steden en het Land van Aalst.

Zijn opvolger, die omstreeks 1630 tot de schuttersgilde toetreedt, is ridder Claude de Croy (1569-

1636), vijfde graaf van Rœulx, heer van Creseques, Clarques en Rebecques en Wich en stadhouder van Doornik.² Volgens Joannes van Waesberghe zou deze telg uit de hoogadellijke Brabants-Henegouwse familie een tijd lang

1. A. DE PORTEMONT, *Recherches historiques sur la ville de Grammont, en Flandre*, Geraardsbergen, 1870, tome I, p. 122-126.

2. V. FRIS, *Geschiedenis van...*, p. 284. Claude de Croy is in 1624-1633 hoogbaljuw van de beide steden en het Land van Aalst.

zijn intrek genomen hebben in het *Landhuys* op de Markt.³ Zijn hoger geciteerde werk *Gerardi Montium* uit 1627 is overigens aan de Croy opgedragen.⁴

Ook de lokale hoge adel ontbreekt niet op het appel! In 1600 treedt Francesco Bernardino de Cassina (1583-1653), baron van Boelare en graaf van Martesana toe tot de gilde en schenkt "*Pour le Saint cent livres parisis, pour le confrere de la compaignia cent livres parisis*". Een van zijn zonen, René Albert de Cassina (1619-1685), baron van Boelare in 1653-1676, volgt in 1666 zijn voorbeeld, samen met zijn echtgenote Maria Magdalena Montana von Wonsheim (1624-1684).⁵

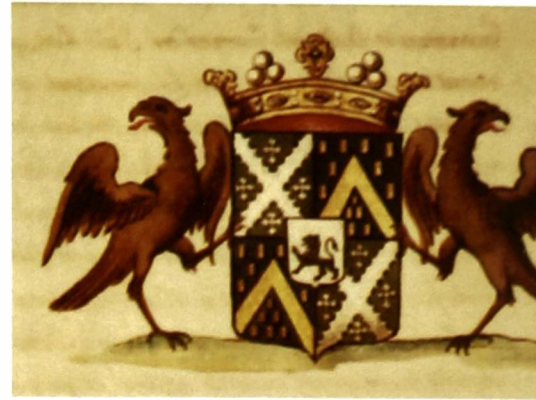
Een ander adellijk geslacht uit onze contreien is de familie De Lalaing, die op het kasteel van Zandbergen resideert. Op 29 juni 1666 wordt Jacques de Lalaing (1635-1720), burggraaf van Oudenaarde, heer van Zottegem en van Zandbergen, opgenomen in de Sint-Jorisgilde. Omstreeks 1685 laat hij zijn zoon Maximilien Joseph (1675-1756) - hij is dan tien jaar oud - eveneens in het gildeboek inschrijven. Ridder Jean Baptiste Blondel (1737-1803), beter bekend als *Jean Baptiste II dit le baron de Blondel*, heer van Beauregard, Noyelles-sous-Bellone, Payage, Amerval, Woltshaeghen, Eterpigny enz., afgevaardigde van de adel bij de Staten van Artesië, voegt zich op 13 september 1771 bij de Sint-Jorisgilde. Door zijn huwelijk met Elisabeth de Partz (1745-1814) wordt het kasteel van Viane zijn nieuwe verblijfplaats.⁶ Op 28 september 1787 sluiten Alexander en Pierre (de) Blondel, vermoedelijke

verwanten van de baron, zich aan bij de confrérie.

Het inschrijvingsregister vermeldt tevens vier gildeleden met als adellijke aanspreektitel *Chevalier* (Ridder). Ridder Joseph Norbert de Thysebaert (° Brussel 1736), wiens grootvader in 1712 in de adelstand is verheven, wordt opgenomen op 13 september 1771; verder nog ridder Thomas de Neufforge uit Brussel in 1772, ridder Josephus Veranneman uit Gent in 1790 en tenslotte ridder Ludovicus de Maziere uit Luik in 1791.

Van buiten de stadsgrenzen

Het elitaire karakter van de

Het wapenschild van de familie De Thysebaert. Jacques de Thysebaert, eerste raads-pensionaris van Gent en grootvader van gildelid Joseph Norbert de Thysebaert, wordt in 1712 door keizerin Elisabeth, koningin-re-gentes van Castilië enz., tot de adel verheven en de titel van ridder verleend.⁷

René Albert de Cassina (1619-1685), baron van Boelare in 1653-1676, wordt gildebroeder in 1666 (portret links: olieverf op doek, 124 x 96 cm. Privébezit. Copyright Gerardimontium), samen met zijn echtgenote Maria Magdalena Montana von Wonsheim (1624-1684) (portret rechts: olieverf op doek, 124 x 95 cm. Privébezit. Copyright Gerardimontium).

3. B. JOURET, *Grammont, son origine et son histoire au Moyen Age d'après J. Van Waesberge et autres écrivains*, Geraardsbergen, 1840, p. 33.
4. NN., *Genealogie van de Familie van Waesberghe...*, p. 69.
5. M. VAN TRIMPONT, *De baronnen van Boelare in beeld. Uit het portrettenalbum van het geslacht Cassina (1500-1800)*, 2011, Gramaye-6, p. 23, 27-29, 31, 41, 48-51.
6. M. VAN TRIMPONT, *Voorouderreeks, beknopt curriculum of familie-schets van 100 noemenswaardige personen uit de Geraardsbergse burgermaatschappij, van 1800-1920 – Afl. 10**. Alphonse de Blondel de Beauregard de Viane, in *Gerardimontium*, 2002, nr. 183, p. 27; G. IMBO, *De Partz, een aloud Artesisch adellijk geslacht...*, in *Gerardimontium*, 2005, nr. 202, p. 22.
7. L. DUERLOO, P. JANSSENS, *Wapenboek van...*, p. 630.

Sint-Jorisgilde krijgt nog een extra steuntje wanneer ook heren met hoog aanzien van buiten de stadsgrenzen zich aansluiten bij de broederschap. Advocaat Emmanuel de Ba(e)re (1736-1825), stadsgrieffier in 1773-1776, eerste raadspensionaris in 1777-1789 en later raadslid vanaf 1803 en burgemeester in 1817-1825 van Oudenaarde, wordt gildebroeder op 18 mei 1770. Een aanzet hiertoe is wellicht zijn huwelijk met Ferdinande Mencke in 1769. Zij is de dochter van Jean Baptiste, schepen van Geraardsbergen in 1731-1737, 1740-1742, 1744-1746 en 1756-1760. Zijn kleindochter Emilie De Baere (1826-1893) is later de echtgenote van de bekende *enfant terrible* René Spitaels (1809-1849), bankier, auteur, journalist en liberale schepen van Geraardsbergen in 1848-1849.⁸

Voor de broederschap is het ook een eer gildebroeders uit andere steden te verwelkomen. Zo laat Livinus De Nokere, aangesloten bij de *Souvereine Hoofdgilde van Sint-Joris* te Gent op 11 februari 1759, zich omstreeks 1760 opnemen in de schuttersgilde van Geraardsbergen.⁹

De clerus

De clerus is sterk vertegenwoordigd in de Sint-Jorisgilde, op zich een vreemde vaststelling gezien hier vooral de kruisboog wordt gehanteerd. Maar alles heeft te maken met het grote aanzien van de gilde, die de stadselite verenigt en waarbij zich ook de clerus rekent. In het gildeboek staan ze aangeduid als *Presbyter* of geestelijke. We tellen er 42: 12 uit de 16de eeuw, 15 uit de 17de eeuw en 15 uit de 18^{de}

eeuw. De aandacht van de lokale geestelijken voor het verenigingsleven is dus in al die tijd nooit afgenomen. Niet zelden worden zij gerecruteerd uit de gegoede families, die we in de Sint-Jorisgilde terugvinden en in de magistraat: Casteur, De Poortere, Droesbeke, Fiefvez, Roman, Van Compostelle, Van Hoorde, Vanden Her(re) weghe... Maar ook uit minder gegoede families zoals Paulus Van Lathem, pastoor in 1647 en pastoor-deken van Geraardsbergen in 1652-1673, die we vanaf 1648, samen met zijn opvolger Anth. Van der Meulen vanaf 1681, in de gilde vinden.¹⁰ Verder geestelijken uit de omliggende dorpen, zoals Dominicus Vanden Bossche, pastoor te Schendelbeke, opgenomen circa 1650 of Antonius Larde, pastoor te Deftinge en geregistreerd op 25 februari 1721. Franciscus Heuse, 'Presbiter in Zantberghem' schenkt bij zijn intrede in 1669 "*de Gesellen een hespe met een dosijn boeckwij coecken, een half dosijn pijpen en een pont taback*". We vermoeden dat het hier vooral om de lagere clerus gaat, een uitgebreider onderzoek naar afkomst kan dit al dan niet bevestigen.

Ook de kloosterorden zijn present. Franchois Rymenam, 'Prior vande Carmelieten ende jeghewordich prochiaen deser stede', sluit zich circa 1600 aan. Hetzelfde gebeurt om onbekende redenen met monnik Antonius Ghiselijn, 'Religieus der Abdije van Nivelles' op 10 juni 1760. Naast zijn naam staat genoteerd: "*Santrecht*¹¹ tot het maecken van de vensters van de Capelle met de Zielmisse". Benedictijn Bernardus

Marissens, pastoor te Geraards-

bergen in 1696, vervoegt de gilde in 1698 en schenkt "*Aende Confrers een vierendeel wijn van vierthien stooopen*".

Vermeldenswaard is ook de opname van ten minste 4 begijnen en 1 koster.

De rechtspraak

Advocaten

In de gildelijst worden 21 *Heer ende Meesters* of advocaten vermeld: slechts een enkele uit de 16de eeuw, 12 uit de 17de eeuw en 8 uit de 18de eeuw. In werkelijkheid zijn het er veel meer, maar ze worden in de lijst niet altijd nader omschreven. Zo wordt Christiaen Diu († 1776), heer van Blaasveld, advocaat bij de Raad van Vlaanderen en "*Grefier deser Stede*" (Geraardsbergen), in de broederschap opgenomen op 23 april 1720. Hij brengt het tot "*Coninck*" in 1728, het jaar waarin ook zijn echtgenote Marie (van) Bochaute toetreedt. Zijn zonen Philippus¹², kapitein in het Oostenrijkse leger, en Henricus volgen zijn voorbeeld in 1730.¹³ Een andere advocaat, ingeschreven op 26 februari 1775, is Cornelius Thiebaut (1743-1822). Hij is naast baljuw, schepen van Geraardsbergen in 1772-1776. In 1815 is hij afgevaardigde van de stad voor de goedkeuring van de nieuwe grondwet van het Koninkrijk der Nederlanden. Zijn politieke loopbaan sluit hij af als lid van de regentieraad in 1817-1821.

Deze beroepsgroep wint tijdens het ancien régime aan gezag, wat leidt tot een grotere welstand en politieke vertegenwoordiging. Zij vertoeft graag in de hogere middens

8. J. DE RO, *Analyse van...*, bijlage, p. 61.

9. J. MOULIN-COPPENS, *De Geschiedenis van het Oude Sint-Jorisgilde te Gent...*, p. 458.

10. M. VAN KERCKHOVEN, *Noemenswaardige mannen en vrouwen uit het rijke verleden van Geraardsbergen XIIIe eeuw - Xxe eeuw*, Geraardsbergen, 1977, p. 206.

11. *Santrecht* kan naar een doodschuld verwijzen. De *incommende* gildebroeder belooft bijvoorbeeld bij zijn overlijden een stoop jenever of brandewijn te betalen aan de aanwezige gildebroeders bij zijn uitvaartmis.

12. Zijn echtgenote Antoinette De Capelli wordt opgenomen in de gilde op 21 augustus 1777.

13. S. DE LANGE, *De westelijke groene gordel van oprakel in het verleden: De Oprakelse en Vloesbergse bossen*, in *Annalen van de Geschied- en Oudheidkundige Kring van Ronse en het Tenement van Inde*, dl. XXV, 1976, p. 222-223.

en hierbij is de Sint-Jorisgilde een uitstekend forum om zich te profileren. Onder hen vinden we advocaat Jacobus Gregorius Begheijn (° 1753 - † Mechelen, 1830), die zich inschrijft in de gilde op 24 augustus 1777. Hij is schepen in 1782-1789 en burgemeester van Geraardsbergen in 1790 en 1792-1794. Hij verdwijnt van het politieke toneel nadat Geraardsbergen voor de tweede maal door de Fransen bezet wordt. In 1800 wordt hij opnieuw benoemd tot maire en behoudt dit mandaat tot in 1808. Een leeftijdsgenoot, Jacques Bijl (1755-1824), advocaat bij de Raad van Vlaanderen en stadspensionaris, wordt lid van de Sint-Jorisgilde op 15 augustus 1785. In 1789-1790 maakt hij deel uit van het *Comité Generael*, een beweging die in opstand komt tegen het Oostenrijks bewind. Dit levert hem geen windeieren op: hij is schepen van Geraardsbergen in 1790-1791, maar weigert onder het Frans bestuur een politiek mandaat. In 1815 is hij als belangrijk burger van de stad afgevaardigde voor de goedkeuring van de nieuwe grondwet onder koning Willem I. Tenslotte is hij opnieuw schepen in 1817-1819. Jacques Bijl is niet de enige in de familie die in de gilde present is: zijn vader Gabriël Bijl (1703-1767), griffier en baljuw van Moerbeke in 1738-1741, is gildebroeder vanaf 1738 en zijn oudere broer Adrianus (1747-1824), advocaat en griffier te Moerbeke en eveneens afgevaardigde in 1815, vanaf 1769.¹⁴

De Grote Raad van Mechelen

Guillam Granvelle, '*filius François sieur vanden Groote Raede*', wordt op 2 april 1668 lid van de Sint-Jorisgilde. De Grote Raad van Mechelen is in de 17de eeuw het hoogste rechtscollege in de Zuidelijke Nederlanden. In de raad zetelen 15 of 16 raadsheren, die benoemd worden door de vorst. Zij zijn licentiaat of doctor in de rechten van één van

de universiteiten van de vorstelijke landen, vier en later twee van hen zijn traditioneel geestelijken. Over Guillam Granvelle is verder niets bekend, maar zijn inschrijving moet voor de Geraardsbergse schuttersgilde zeker gezorgd hebben voor de nodige uitstraling.

Pensionaris

In het gildeboek worden voor de 18de eeuw drie leden als pensionaris aangeduid. Van één enkel lid is de woonplaats Aalst bekend. De pensionaris is een juridisch adviseur, soms ook woordvoerder, van een stad, een kastelnij enz.. Omdat de leden van de magistraat doorgaans jaarlijks wisselen, terwijl de pensionaris voor een langere termijn is aangesteld, is zijn kennis van zaken en daarmee zijn invloed dikwijls groot. Doch blijft de beslissingsmacht bij het stadsbestuur. Philippus Du Bois, "*pensionaris deser stede*" (Geraardsbergen), levert op 9 september 1728 voor de toetreding van zijn dochter Marie Augustina († 1753) tot de broederschap, aan "*de ghesellen eene oven tarten met 108 potten wijn*".

De medici

Naast de advocaten en juridisch adviseurs, geniet ook de groeiende groep chirurgijnen van een hogere status, die zij etaleert door een deelname aan de activiteiten van de Sint-Jorisgilde. Over twee en een halve eeuw wordt er een zeshoofdig aantal medici in de lijst vermeld: 3 uit de 16de eeuw, 8 uit de 17de eeuw en 5 uit de 18de eeuw. Over de meesten is niets bekend onder wie chirurgijn Daniël Zutsoent die toetreedt omstreeks 1591. Hercules Martinus Thienpont, "*Heer ende Meestre, Lic. in de medicijnen ende Schepen*", laat zich circa 1690 registreren. Beter bekend is Dionisius Josephus Del Port (ook Delpport) (1735-1816). Hij treedt op 30 au-

gustus 1772 toe tot de gilde en is hiermee de laatst ingeschrevene van de groep geneesheren. Hij is geboren te Leuven, waar hij in 1765 zijn studies als licentiaat in de medicijnen aan de katholieke universiteit beëindigt. Het jaar daarop vestigt hij zich te Geraardsbergen, waar hij twee jaar later trouwt met Francisca Livina Van Hoorde. Hij staat Isabella de Colins, moederoverste van het hospitaal, tijdens haar ziekte bij tot haar overlijden in oktober 1781. In 1797 wordt hij de eerste 'dokter' in het 'nieuwe' stedelijke hospitaal, een functie die hij bekleedt tot einde 1808. In 1804 laat hij zijn Leuvens diploma door de Franse departementale administratie verifiëren, wat hem de titel '*licentiaat in de geneeskunde voor het ganse keizerrijk*' oplevert.¹⁵ Naast de groep geneesheren, vermeldt het gildeboek in 1668 slechts één apotheker, afkomstig uit Brussel.

De brouwers

De brouwersstand is, zeker tijdens de 18de eeuw, zeer sterk vertegenwoordigd in de kruisboogschuttersgilde Sint-Joris. De lokale bierproducenten behoren tot de rijke stand en weten niet zelden een plaats te veroveren in het bestuur van de stad. Alleen Jacob De Clippele staat in 1572 als brouwer genoteerd in het inschrijvingsboek.

Lieven Prieels, eigenaar van de oudst gekende stadsbrouwerij *De Duyve* in het Duivenstraatje, wordt in 1551 ingeschreven in het nieuwe inschrijvingsregister. Hij behoort tot een belangrijk adellijke familie wier leden in de tweede helft van de 16de en de eerste helft van de 17de eeuw deel uitmaken van de magistraat van Geraardsbergen. Hij is schepen in 1563-1564, 1567, 1570, 1574, 1589, 1598-1599 en 1608, stadsontvanger in 1577-1579 en 1591 en belastingsontvanger

14. J. MOULIN-COPPENS, *De Geschiedenis van het Oude Sint-Jorisgilde te Gent ...*, p. 50.

15. F. DE CHOU, *Medische zorgverleners in Geraardsbergen in de 19de eeuw*, in *Gerardimontium*, 2006, nr. 205, p. 10, 12.

voor het district Geraardsbergen van het Land van Aalst in 1598. Zijn broer, Adriaan Prieels - eveneens geregistreerd in 1551 -, is doctor in burgerlijk en kerkelijk recht, hoogleraar en later tweede kanselier aan de universiteit van Dowaaï (Frans Douai). Hij keert later terug naar de Oudenbergstad, waar hij deel uitmaakt van de magistratuur in 1576-1577, 1580 en 1585. Een andere broer is Joannes Prieels, licentiaat in beide rechten en geheimschrijver, en opgenomen circa 1570. We vinden zijn statig herenhuis naast het *Landhuys* op de Markt aangeduid als *Domus Prieels* op het stadspanorama van Anthoni Sanderus uit 1641. Daarnaast staat de woning van Pieter De Bruyne, gildebrouwer vanaf 14 maart 1614 en schepen van Geraardsbergen in 1615, 1620, 1622, 1626, 1631-1632 en 1638. Na hem wordt ze bewoond door de hoger geciteerde burgemeester Philippus Van Baersdorp.

Jan Droesbeke bezit in 1658 een brouwerij in de buurt van de Buizemontpoort, te situeren op de kruising van de Molen- met de Buizemontstraat. Hij laat zich registreren omstreeks 1679.¹⁶

Sterk present is het brouwersgeslacht Vanden Herweghe ("Van Den Herreweghe" in het ledenboek) met niet minder dan zestien naamgenoten. Deze familie is in de 17de en 18de eeuw - en wellicht al veel vroeger - uitbater van brouwerij *De Catte*, gelegen op de hoek van de Grotestraat en de Kattestraat tegenover de gebouwen van het voormalige Onze-Lieve-Vrouwhospitaal. Al in 1551 maakt een zekere Andries Vanden Herweghe deel uit van de broederschap. De eerste, voor ons althans, bekende brouwer is Adriaan Vanden Herweghe (1679-1740), die toetreedt tot de gilde op 23 april 1712. Adriaan is stadsont-

vanger in 1718-1723 en schepen van Geraardsbergen in 1724, 1726, 1731-1732 en 1738-1739. Daarnaast is hij in 1735 ontvanger van het Land van Aalst voor het district Geraardsbergen. Margaretha Van Den Branden († 1760) ("Vanden Branden Anna Margarita" in het gildeboek) laat zich op dezelfde dag als haar echtgenoot opnemen in de confrérie. Een van hun zonen, Judocus vanden Herweghe (1710-1763), die een eigen brouwerij opstart in de Denderstraat, volgt hun voorbeeld op 24 mei 1732. Hij is ontvanger van het Begijnhof en maakt deel uit van de schepenbank in 1750-1753. Paulus Bartholomeus Vanden Herweghe (1723-1791), jongste zoon van Adriaan, zet niet alleen de brouwerij in de Grotestraat verder, hij bevestigt tegelijk zijn hoge sociale status door zijn lidmaatschap van de Sint-Jorisgilde in 1777.

Mattheus Verhaeghe (1718-1776), die eveneens een brouwerij in de Grotestraat uitbaat, recht tegenover de Vanden Herweghe's, staat voor het eerst genoteerd in het *Boeck der Incomelighen* op 8 juni 1740, zijn echtgenote Joanna Coene (1718-1771) pas op 6 september 1767. Verhaeghe is schepen van Geraardsbergen in 1766-1771. Zijn zoon François (1744-1820) neemt niet alleen de roerstok over, maar wordt eveneens gildebrouwer, drie dagen voor zijn moeder zich laat inschrijven. Ook hij zetelt in de schepenbank in 1777-1779 en treedt in 1790 op als patriot. Zijn echtgenote Isabella Jacoba Dhanens wordt op 27 januari 1787 opgenomen in de broederschap.

Jean Baptiste Meert leidt, vermoedelijk op de hoek van Brug- en de Molenstraat langs de kant van de Dender, omstreeks het midden van de 18de eeuw een eigen brouwerij. Zijn hogere status als brouwer verzilvert hij in zijn lidmaatschap

van de kruisboogschuttersgilde in 1727, zijn echtgenote Juliana vanden Herweghe († 1767) ("Juliaene Vanden Herreweghe" in het gildeboek) volgt zijn voorbeeld op 20 augustus 1752.

In de Molenstraat langs de rivierkant treft men in de late 17de eeuw de brouwerij aan van de Vanderhaeghen's. Deze familie is met 13 naamgenoten - hoewel niet allemaal met dezelfde schrijfwijze en wellicht niet allemaal verwanten - sterk vertegenwoordigd in de broederschap. Vast staat dat Gabriel Vanderhaeghen in die tijd aan de roerstok staat en vanaf omstreeks 1695 deel uitmaakt van de Sint-Jorisgilde. Na zijn dood in 1707 zet zijn weduwe Anna de Pelsenere (als "Anna Marie De Pelseineire" ingeschreven op 22 juli 1713 in het gildeboek) de brouwerij verder, samen met een broer of neef van haar echtgenoot, Gillis Vanderhaeghen († 1725), gildelid in 1698. Haar zoon Philippus Vanderhaeghen († 1780) zet later niet alleen de brouwerstraditie verder, hij wordt ook in de lokale politiek bedrijvig en is schepen van Geraardsbergen in 1753-1756, 1758-1759, 1761-1776.

Een andere brouwer die op 20 juni 1672 zijn intrede doet in het Sint-Jorishof op de Markt, is François de Ruyter († 1725). Hij baat tot 1718 een brouwerij uit nabij de Buizemontpoort. In 1680 staat hij bekend als proviseur van de Lazarij en als pachter van zijn majesteit voor de port op de bieren en de wijn van het district Geraardsbergen.

De Ruyter is de schoonvader van de hoger vermelde *sieur* Pieter van Santen (1692-1764), die in de bronnen meermaals als brouwer vermeld staat maar wellicht zelf niet over brouwketels beschikt doch voor eigen consumptie mag brouwen in een stadsbrouwerij. Van Adriaen De Bruijne, aange-

16. Ook in 1661 laat zich een zekere Jan Droesbeke, "Meester; Pensionaris en Greffier deser stede van Gheraertsberghe" inschrijven.

sloten op 14 april 1763, weten we enkel dat hij als brouwer wordt vermeld in een document uit 1759. Benedictus Schollaert († 1752), huidevetter in de Karmelietenstraat, brouwt bier in de brouwerij *Het Gaude Cruijs* van zijn voogd Glaude de Savoye. Hij treedt toe tot de schuttersgilde in 1732, zijn echtgenote Marie Catharina Van Opbroeck in 1739.

Florus de Brauwer († 1747) ("Floris Francies De Brauwere" in het gildeboek), schoonzoon van Frans de Ruyter, baat de brouwerij nabij de Buizemontpoort verder uit. Hij wordt in de schuttersgilde opgenomen op 24 april 1717 en is stadsontvanger van Geraardsbergen in 1724-1746. Zijn zoon Maximiliaan zet de bierproductie verder, wordt eveneens gildebroeder in 1748 maar overlijdt het jaar daarop.

Daniël Casteur is medio 18de eeuw eigenaar-uitbater van een brouwerij in de Begijnenstraat (thans Wegvoeringstraat). Vanaf 17 augustus 1752 maakt hij deel uit van de schuttersgilde, tijdens de jaren 1780-1789 is hij schepen van de Oudenbergstad.

Een andere brouwerij, gelegen in dezelfde straat, wordt uitgebaat door de familie Roman. Gillis Roman († 1727) wordt gildelid in 1712 en maakt deel uit van de Geraardsbergse magistraat in 1705 en 1720. Jean Baptiste Roman († 1770), advocaat en schepen van Geraardsbergen in 1747, zet de familiebrouwerij verder en treedt toe tot de schuttersgilde op 24 april 1752. Een jaar later, op 20 augustus, volgt Anna de Bruijne († 1801). Zij is de echtgenote van Petrus Egidius Van Bochaute (1721-1769), die een brouwerij uitbaat in de Brugstraat en al gildelid is in 1746. In de ledenlijst van de Sint-Jorisgilde vinden we overigens tussen 1703 en 1787 zeven naamgenoten,

GHISLAIN FRANÇOIS VAN CROMBRUGGHE (1761-1842) geldt als laatste brouwer die zich op 5 februari 1792 inschrijft in de schuttersgilde, die het jaar daarop door de Franse bezetter wordt afgeschaft.

van wie sommigen vermoedelijk verbonden zijn met het brouwersvak. Ghislain François Van Crombrugge (1761-1842) ten slotte neemt eind jaren 1780 de brouwerij van Van Bochaute over. Hij is een van de laatsten die, een jaar voor de afschaffing van de broederschap, zich op 5 februari 1792 laat inschrijven.¹⁷

De molenaars

De molenaars bekleeden in de samenleving een belangrijke positie want zij zijn onmisbaar voor de voedselproductie. Dit heeft voor gevolg dat ze gemakkelijker worden aanvaard door de gegoede stand. Het is dan niet te verwonderen dat wij hun namen ook in de confrérie terugvinden en zelfs in de magistraat. Adrian Van Brueseghem, 'Mulder in Grieminge', en Jan Merskens, 'Mulder in Paric', laten zich respectievelijk in 1551

en circa 1567 registreren in het gildeboek.

Jan de Landsheere, de eigenaar van een slagmolen nabij de Hunnegemvest die in 1613 in conflict raakt met de abt van de Sint-Adriaansabdij, is sinds circa 1590 lid van de schuttersgilde. Zo ook vanaf 1682 Willem ("Guillam" in het gildeboek) Vander Haeghen, bekend als "Mulder inde groote meulens deser stede". Vander Haeghen is pachter vanaf 1669 van de drie abdijmolens op de Dender en van de windmolen van Onkerzele.¹⁸ Philippe De Portemont is omstreeks 1745 uitbater van de *Vlieguitmolen*; het duurt nog tot 30 december 1760 alvorens hij toetreedt tot de broederschap en is schepen van Geraardsbergen in 1764-1765. Zijn zoon Petrus (1750-1798) is advocaat bij de Raad van Vlaanderen en schepen van zijn geboortestad in 1780-1789. Hij wordt gildelid op 10 juni 1783, zijn echtgenote Marie Blocq (1769-1838) op 28 september 1787.

De ambachtslui

Uit de ledenlijst van de Sint-Jorisgilde blijkt dat er niet alleen personen met hoog aanzien zijn opgenomen. Het beroep van ambachtsman wordt maar zelden bij de inschrijving genoteerd en dit is enkel gebeurd voor de 16de eeuw: 3 bakkers, 1 boogmaker, 1 gareelmaker, 1 glazenmaker, 2 hoedenmakers, 1 mandenmaker, 1 pottenbakker, 1 schrijnwerker, 1 steenhouwer, 1 strodekker en 1 wagenmaker. Mogen we hieruit besluiten dat het ledenbestand van de Sint-Jorisgilde in de volgende eeuwen een meer elitair karakter krijgt en dat ambachtslui geweerd worden?

Voor de 17de eeuw wordt alleen 1 huidevetter vermeld.

Van sommige vermoedelijk succesvolle kooplui (vooral wijnhande-

17. J. DE RO, *De dorst van Geraard. De dranknijverheid in Geraardsbergen en deelgemeenten in historisch perspectief*, Geraardsbergen, 2005.

18. E. SOENS, *De Abdij van Sint Adriaan te Geraardsbergen, haar pachthoven en molens*, Aalst, 1914, p. 232, 239-241.

Beeldopname van de Sint-Joriskapel uit 1876. Na de afschaffing van de gilde in 1793, raakt het gebouw bij gebrek aan onderhoud in sterk verval. De spitsboogvormige toegangspoort is dichtgemetseld en vervangen door een gewone deur en dito venster. In 1870 wordt de kapel verenigd met de hoofdkerk. De restauratie komt er pas in de loop van de jaren 1890. (Privéverzameling André Van Der Kelen)

laars!) wordt pas vanaf de late 17de eeuw melding gemaakt.

De kunstenaars

Kunstenaars werken tijdens het ancien régime in opdracht van de adel en de clerus en kunnen om reden van grote artistieke prestaties via hun cliënteel opklimmen tot de goeude stand.

Dit verkennend onderzoek wijst echter uit dat de schuttersgilde niet meteen door kunstenaars gegeerd is. Een uitzondering hierop vormt wellicht de Geraardsbergse (eerder tweederangs) schilder Georges Gerardi (° 1706), die gildelig wordt circa 1728. Hij voert voor de Sint-Adriaansabdij regelmatig schilderwerken uit o.m. aan de abdijtoeren in 1748 en in de kerk in 1772¹⁹. Op 13 mei 1752 schildert hij voor de

baron van Boelare op perkament een *copie authentique* van de rouwborden die zich eertijds bevonden in de kerk van Sint-Adriaan, in de kerk van de geschoeide karmelieten te Geraardsbergen en boven de deur van het kasteel van Nederboelare²⁰. Maar misschien heeft zijn lidmaatschap meer met zijn afstamming te maken. Zijn jongere broer Andreas Josephus (1713-1796) wordt in de broederschap opgenomen op 21 april 1737 en een naaste verwant, Justus Stephanus Gerardi († 1754) circa 1732. De Gerardi's stammen af van een oud adellijk geslacht dat tijdens de late middeleeuwen onder de hertogen Sforza een belangrijke rol heeft gespeeld in het hertogdom Milaan (1395-1796). Onder zijn leden vinden we zowel wereldlijke als geestelijke leiders. De hoger geciteerde

lijnwaadhandelaar-bankier Jean François Spitaels is verwant met de familie langs moeders zijde via zijn grootmoeder Isabelle Gerardi.²¹

De beroemde Geraardsbergse beeldhouwer Gabriël Grupello (1644-1730), die tal van kunstwerken op zijn naam heeft zowel in het binnen- als buitenland, vinden we niet in het *Boeck der Incomelingen van het Gilde van Edelen heere Sinte Joris*, maar wel zijn vader Bernardo (G)Rupello. Hij stamt af van een Milanees adellijk geslacht en is kapitein in het leger in de Spaanse Nederlanden, wanneer hij te Geraardsbergen met Cornelia De Linck (° 1620) trouwt. Op 10 oktober 1642 sluit hij zich aan bij de schuttersgilde.

19. G. VAN BOCKSTAELE, *Het cultureel erfgoed van de Sint-Adriaansabdij van Geraardsbergen 1096-2002*, Geraardsbergen, 2002, p. 110-111, 176.

20. M. VAN TRIMPONT, *De baronnen van Boelare in beeld. Uit het portrettenalbum van het geslacht Cassina (1500-1800)*, Gramayereeks 6, Geraardsbergen, 2012, p. 62, 74.

21. Handgeschreven genealogie *Naissances, Mariages et Décès des familles GERARDI, VAN BOLLAERT, DE CLIPPELE et SPITAELS depuis 1604 jusqu'à nos jours. Copies d'après un Manuscrit de Mr ALBERT SPITAELS; et présentés à MONSIEUR PROSPER SPITAELS*, van Emericus Diericx (1825-1865), priester-leraar aan het Sint-Catharinacollege te Geraardsbergen.

Tabel 4: Chronologische lijst van gildebroeders met een bestuursfunctie in de Sint-Jorisdgilde (1551-1793)

Bestuursfunctie	Naam	Bestuursfunctie in	Intrede in	
alpheris	De Schrevel Guilliam	1716	23/04/1709	
	Walckiers Anthonis	1726	24/04/1722	
capitijn	Oost Andries	?-1729	?	
	Blocq Adriaen	1729	?	
coninck	Davidts Daniel	1570	circa 1560	
	Meert Daniel Joannes	?	21/02/1716	
	Durot Francois	1594	?	
	De Voedt Francois	?	circa 1600	
	De Rantere Adriaen	1614-1615	20/05/1613	
	De Bane Jean Baptiste	1629	?	
	De Ruyter Francois	1681	20/06/1672	
	De Buerck Jan	1657	circa 1648	
	De Pot Jan	1669,1670,1673,1679,1685	14/08/1661	
	De Crane Michil	1687	1679	
	Diu Christianus	1728	1720	
	Schollaert Benedictus	1739	1732	
	Van Santen Pieter	24/05/1732	22/04/1716	
	coninckstabel	Van Yedeghem Jan	1551	1551
		Pevinage Jan	1611	circa 1571
Prieels Jan		1616	1602	
de heer van Pumbeke		1629	?	
Magnier Jan Frans		1679	08/01/1679	
De Partz Jacobus Octavus		08/12/1737	22/04/1722	
Vande Mote Gille Francois		1629	?	
deken	vander storme Pieter	1551	1551	
	Vander voert adriaen	1551	1551	
	Van houte Lieven	1611	?	
	de Mulder J.	1611	?	
	De Pot ?	1666	?	
	Van Santen Pieter	1721	22/04/1716	
	Jacobs Jacques	1629	1616	
greffier	De Pestere F.	1669	26/03/1654	
	de Partz Joannes M. A.	1716	25/07/1713	
	Van Bochaute Petrus	1725	23/04/1703	
	Sanglier Egidius	1726	15/07/1732	
	Roelof Damiaen	1551	1551	
keyser	Piens Simon	?	circa 1600	
	De Rantere Adriaen	1616	20/05/1613	
	Vander Haeghen Gillis	1713	31/07/1698	
opperdeken	De Ruijter Joannes	1721	06/06/1602	
	Vrancx Francois	1753	06/08/1694	
	de la Court Joannes	?-1726	22/04/1706	
proost	Gheerolfs Joannes Jacobus	1726	24/04/1726	
	Van Hoorde Adrianus	07/1784	11/10/1756	

De bestuursfuncties binnen de gilde

Zoals in elke vereniging, vinden we ook binnen de Sint-Jorisgilde een aantal bestuursfuncties. Gezien we niet meer kunnen beschikken over de resolutieboeken, is de samenstelling van het bestuur over twee en een halve eeuw niet meer mogelijk. Op basis van een aantal tekstpagina's in het inschrijvingsregister (ordonnanties, overeenkomsten en enkele resoluties), zijn we er niettemin in geslaagd enige bestuursfuncties te binden aan gildebroeders in het register. Een negental namen van bestuursleden vinden we echter niet terug in de lijst van de ingeschrevenen. De bestuursfuncties (hier in de schrijfwijze van het gildeboek) zijn zowat dezelfde als deze die we vinden in de gilden uit het ancien régime: naast *mannen* en *cnaepen* (boden) (niet opgenomen in tabel 4), zijn vermeld: *alpheris* (vaandeldrager), *capiteijn*, *coninck*, *coninckstabel* (erevoorzitter en sponsor van bepaalde feestelijkheden), *cappelaen* (behoeder van de kapel en het altaar van Sint-Joris), *deken*, *greffier* (secretaris), *keyser*, *opperdeken* en *proost* (priester als geestelijk begeleider). Verder onderzoek en uitleg over het bestuur van de schuttersgilde zal geleverd worden door Christ Van Cauwenberge in een nieuwe bronnenuitgave van de *Van Cauwenberge-reeks* over dit inschrijvingsregister.

Slotbeschouwing

Het *Boeck der Incomelinghen van het Gilde van Edelen heere Sinte Joris binnen de keijserlijcke Stadt Gheeraertsberghe* biedt ontegensprekelijk niet alleen een rijke bron van genealogische gegevens, maar ook een trouwe weergave van de heersende goeude klasse tijdens het ancien régime. Deze beknopte ana-

Grafplaat in de Sint-Bartholomeuskerk van Joannes Livinus de la Court, overleden op 16 april 1726. Hij is proost van de Sint-Jorisgilde en van "de broederschap van Onse L. Vrouwe ter Cappellen". (Foto J. De Ro)

lyse kan slechts een eerste aanzet betekenen tot verdere verdieping van de kennis over de honderden gildeleden, van wie we nu enkel de namen kennen bij gebrek aan meer genealogische gegevens. Het ontsluiten van het inschrijvingsregister, zeker op het vlak van de paleografie, is op zichzelf een krachttoer die Christ Van Cauwenberge met het nodige geduld en precisie met succes heeft volbracht. Dit verkennend onderzoek is beperkt gebleven tot een aantal gildeleden dat al eerder belicht is in andere publicaties. Het gaat hier uitsluitend om personen die omwille van hun status, titel, beroep of verdiensten vermeld worden. Het spreekt voor zich dat het echte studiewerk nog moet gebeuren en dit door zich toe te spitsen op

grondig genealogisch onderzoek, wat als eventueel onderwerp kan gelden voor een nog te schrijven proefschrift.

Tot slot wordt door de ontsluiting van dit inschrijvingsregister het mogelijk het ledenbestand te vergelijken met deze van de eerder ontsloten ledenlijsten van de Sint-Sebastiaansgilde (vanaf 1757)²² en van de Rederijderskamer van Sint-Petrus (Thaboristen) (vanaf 1634)²³. Zo laat Paulus de Partz, aangesloten bij de Sint-Jorisgilde op 23 april 1753, zich inschrijven in de Sint-Sebastiaansgilde op 14 juni 1759 en bij de Thaboristen op 13 juni 1760.

JACQUES DE RO
jacques.de.ro@telenet.be

22. A. VERSCHAFFEL, *Overzicht van de geschiedenis van Sint Sebastiaan te Geraardsbergen*, Geraardsbergen, 1991, p. 48-59.

23. C. VAN CAUWENBERGE, *Het Ledenboek van de Rederijderskamer van Sint-Petrus (de Thaboristen) te Geraardsbergen (1634-1845)*, Van Cauwenberge-reeks 1, Geraardsbergen, 2012